

Programplan
2007–2017

Program
Samisk forskning II – SAMISK

Program for samisk forskning 2007-2017

Programplan

Norges forskningsråd 2007

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01

Publikasjonen kan bestilles via internett:
<http://www.forskningsradet.no/publikasjoner>
eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Oslo, mai 2007
ISBN nettsversjon 978-82-12-02442-7

Innhold

1	Bakgrunn for programmet	4
2	Målsetting	5
3	Generelle perspektiver	6
3.1	Mangfold og variasjon	6
3.2	Rekruttering av samer	7
3.3	Samisk som vitenskapsspråk	7
3.4	Kulturell og språklig variasjon	8
3.5	Nettverksbygging og kunnskapsutvikling	8
3.6	Etikk	8
3.7	Tematiske prioriteringer	9
4	Utfordringer og virkemidler	11
4.1	Ulike virkemidler for ulike formål	11
4.2	Rekruttering på alle nivåer	12
4.2.1	Likestillingsperspektiv på rekrutteringen	13
5	Utdyping av sentrale tema	13
5.1	Språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur	13
5.2	Kulturuttrykk	15
5.3	Demografi og befolkningsutvikling	17
5.4	Levekår og livskvalitet	17
5.5	Barn og ungdom - oppvekstvilkår og selvtutikulering	19
5.6	Den moderne samiske samfunnsbyggingen	20
5.7	Ressurser og rettsforhold	21
6	Internasjonalt samarbeid	22
7	Informasjon og formidling	23
8	Resultatmål	24
8.1	Forskerrekruttering, høy vitenskapelig kvalitet og internasjonalisering	24
8.2	Økt kunnskap om samiske forhold – formidlingstiltak	25
8.3	Grenseflater og samordning med andre programmer i Forskningsrådet	25
9	Tidsplan, finansiering og resultatoppnåelse	25
10	Organisering	27
10.1	Programstyrets sammensetning	27
10.2	Programstyrets mandat	27
10.3	Programadministrasjon	28

1 Bakgrunn for programmet

Forskningsrådets første program for samisk forskning løp i perioden 2001-2005 som en del av Forskningsrådets handlingsplan for samisk forskning. Innenfor en budsjettramme på 35,2 mill. kroner finansierte programmet nesten 40 forskningsprosjekter, herunder flere doktorgrads- og studentstipend, og omtrent 30 formidlingsprosjekter av ulik art.

Høsten 2005 vedtok Divisjon for vitenskap i forbindelse med budsjettbehandlingen for 2006 å starte et nytt program for samisk forskning. Utgangspunktet var blant annet St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning, der det står:

Utdannings- og forskningsdepartementet legger til grunn at den satsingen på samisk forskning som ligger i programmet, videreføres og styrkes, enten med dagens innretning eller ved at programmet gis en ny profil. Det siste kan være nødvendig for å innlemme forskningstemaer som ikke prioriteres innenfor dagens programramme, som for eksempel forskning om klimaendringer og reindrift. Programsatsingen må videre ivareta formidlingsoppgaver i forhold til den samiske befolkningen. (s. 165)

I februar 2006 henvendte Forskningsrådet seg til forskningsmiljøer med ansvar/interesse for samisk forskning og bad dem om å uttale seg om hva de så som viktige behov innenfor samisk forskning. I tillegg hadde Sametinget gjennomført en undersøkelse av de samiske forskningsmiljøenes reaksjoner på Forskningsmeldingen. Denne undersøkelsen ble oversendt Forskningsrådet i forbindelse med et møte mellom Sametinget og Forskningsrådet i juni 2005.

Programstyrets egevaluering ble lagt fram for styret for Divisjon for vitenskap i Forskningsrådet 26. april 2006. I egevalueringen sier programstyret seg tilfreds med sin innsats når det gjelder rekruttering til samisk forskning, særlig av kvinner og av samer, når det gjelder formidling av forskningen og når det gjelder utvikling av samisk som vitenskapsspråk. Programstyret påpeker også en rekke felt som bør følges opp av et nytt program. Tre hovedperspektiver bør etter deres mening få oppmerksomhet:

- betydningen av forskningsbasert kunnskap som grunnlag for offentlige beslutninger
- betydningen av at samisk forskning får muligheter til internasjonalisering
- at forskningsbasert kunnskap er ”posisjonert kunnskap”, preget av forskerens egen bakgrunn og synspunkter, og at dette kan utgjøre en særskilt utfordring i urfolksforskningen

En rekke spesifikke tema det er ønskelig å få utforsket videre, er også listet opp i egevalueringen. Dessuten ønsker det avgåtte programstyret fortsatt satsing på rekruttering, særlig av samer, og på utvikling av samisk som forskningspråk.

Styret for Divisjon for vitenskap godkjente evalueringen og la samtidig følgende rammer for planlegging av det nye programmet:

- Programmet planlegges med en virkeperiode på ti år, med en ekstern evaluering etter fem år.
- I forbindelse med evalueringen vurderes en eventuell utvidelse av programmets tematikk til å omfatte relevante naturvitenskapelige problemstillinger innenfor klimaendringer og reindrift. En eventuell slik utvidelse finansieres av avsetningen til naturvitenskapelig forskning.

Styret oppnevnte følgende utvalg til å utarbeide en plan for det nye programmet:

førsteamanuensis Bjørn Bjerkli, Universitetet i Tromsø, leder
forsker Bjørg Evjen, Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø
professor Nils Oskal, Samisk høyskole
virksomhetsleder Kjersti Schanche, Várjjat Sámi Musea/Varanger samiske museum
professor Mikael Svonni, Umeå universitet
en representant for Sametinget.

Sametinget oppnevnte avdelingsdirektør (fra 1.10.2006 seniorrådgiver) Gro Dikkanen som sin representant i utvalget.

Utvalget har utført arbeidet med programplanen høsten 2006.

2 Målsetting

Programmets overordnede mål er å styrke samisk forskning, både når det gjelder kvantitet og vitenskapelig kvalitet.

Programmet vil derfor

- fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold
- bidra til rekruttering til samisk forskning på alle nivåer
- bidra til rekruttering av samer til forskning
- bidra til å utvikle samisk som vitenskapsspråk
- fremme forskning som ser samisk forskning i sammenheng med den øvrige forskningen om urfolk
- fremme forskning som utnytter det potensialet som ligger i internasjonale forskningsrelasjoner
- støtte flerfaglig og annen forskning som anvender, kombinerer og utvikler ulike faglige, teoretiske og metodiske innfallsvinkler
- fremme forskning som belyser kompleksiteten og utviklingen i de samiske samfunnene
- støtte forskning som undersøker relasjonene mellom det samiske samfunnet og majoritetssamfunnet
- fremme forskning om samenes forståelse av natur- og kulturprosessene i nordområdene

Et annet mål er å bidra til god formidling (herunder også publisering) av samisk forskning. Programmet vil

- bidra til generell heving av kunnskapsnivået når det gjelder samiske forhold gjennom variert allmennrettet formidling
- bidra til nasjonal og internasjonal posisjonering av samisk forskning ved formidling på flere språk
- bidra til formidling av forskningsresultater som kan være til nytte for beslutningstakere både i samisk og norsk politikk og offentlig forvaltning
- bidra til formidling av forskningsbasert kunnskap om samiske forhold til det samiske samfunn, også gjennom formidling på samisk

3 Generelle perspektiver

Samfunnsutvikling

Utviklingen av det samiske samfunnet bærer preg av ambisjoner om å bygge opp gode strukturer med hensyn til beslutninger og forvaltning, en historisk og kulturell bevissthet med moderne kulturuttrykk og selvstendig refleksjon rundt disse prosessene. Forskningsaktivitet er i så måte viktig både som kunnskapsproduksjon, strukturell betingelse og som arena for kritisk refleksjon. Måltrettet forskning av høy kvalitet, både for å skape bedre grunnlag for beslutninger og forvaltning og som kritiske innspill i den samfunnsmessige og kulturelle utviklingen, er av betydning for at ambisjonene om en positiv utvikling for det samiske samfunnet skal kunne realiseres.

Internasjonale perspektiver

En spesiell utfordring ligger i at det samiske samfunnet ikke er begrenset til Norge. Sápmi strekker seg over fire nasjonalstater, Norge, Sverige, Finland og Russland. Samer deltar også i internasjonale nettverk og fora. I urfolkssammenheng inngår samer med interesser og utfordringer på linje med andre urfolk. Samtidig har samer egeninteresse av å virke internasjonalt, mot institusjoner som FN, EU og i ulike samarbeidsfora, som for eksempel barentssamarbeidet.

En rekke spørsmålstillinger i tilknytning til samisk samfunnsliv, språk og kultur er ikke avgrenset av statsgrensene. Dette inviterer til både flerfaglig og institusjonelt forskningssamarbeid over grensene, noe programmet vil være åpent for. Program for samisk forskning tar sikte på å finansiere forskning med basis i forskningsinstitusjoner i Norge og å bidra til internasjonal nettverksbygging der norske forskningsinstitusjoner leder prosjektene.

Samisk forskning i Forskningsrådet

Det er ikke etablert en entydig definisjon av hva samisk forskning er. Som for annen forskning er målet å frambringe kunnskap for erkjennelse og innsikt og dermed legge et grunnlag for å nå menneskelige, kulturelle, samfunnsmessige og økonomiske mål, lokalt og globalt. Forskningen har både en egenverdi, en kulturell funksjon, og den skal bidra til å øke samfunnets kunnskap og kompetanse. Forskningsrådet ser det ikke som avgjørende at det foreligger en entydig og allment akseptert definisjon av samisk forskning. Gjennom blant annet *Program for samisk forskning II* vil Forskningsrådet finansiere god forskning som er relevant for det samiske samfunnet, og som dermed også er av generell interesse. Forskningsrådet vil også bidra til å rekruttere samer til forskning, men vil ikke stille som betingelse at forskningen utføres av samer. At forskningen utføres av samiske forskere, vil imidlertid i en del tilfeller kunne være et særskilt kvalitetsaspekt.

3.1 Mangfold og variasjon

Samisk kultur har en lang historie, og en historie med tilstedeværelse over et stort geografisk område. Det er derfor grunn til å tro at samisk kultur både *i* tid og *over* tid har vært kjennetegnet av stort mangfold og variasjon i språk, næringstilpasning, ressursutnytting, kulturuttrykk, samhandling med nabofolk, assimileringshistorie mv. Noen ble dessuten sterkere rammet av statlig assimileringspolitikken enn andre. Dette

mangfoldet og denne variasjonen i det samiske samfunnet både i tid og rom er et viktig generelt perspektiv i programmet.

De seinere to tiårs utvikling med en moderne samiske samfunnsbygging har søkt å motvirke effektene av den statlige assimileringspolitikken. I gjenoppbyggingsarbeidet etter denne politikken har kunnskaps- og forskningsfeltet stått sentralt. Forskningsinstitusjoner som Samisk høyskole, Nordisk Samisk Institutt og Universitetet i Tromsø har vært sentrale institusjoner for oppbygging av miljø som har brakt fram forskningsfaglig kunnskap om samisk kultur, historie og samfunn. Disse institusjonene har i hovedsak arbeidet med samiske problemstillinger for de nordligste samiske områdene av Sápmi. Selv om det har foregått og i dag også foregår noe forskning knyttet til sørsamene og deres bruks- og bosettingsområder, er det en særlig utfordring å styrke den forskningsfaglige kunnskapen om sørsamene knyttet til tema som språk, joik og musikk, historie, befolkningsutvikling, levekår, oppvekstvilkår, institusjonsbygging og rettighetsforhold. Dette er ikke minst viktig for de sørsamiske områdene fordi sørsamene er få og bor over et stort geografisk område.

3.2 Rekruttering av samer

Utviklingen av det samiske samfunnet vil være tjent med at flere samer rekrutteres til forskning, ikke minst på samiske spørsmål. Kunnskapen som frambringes gjennom forskning, preges blant annet av forskerens sosiale, kulturelle og etniske bakgrunn. Slike faktorer kan ha stor betydning for de spørsmålsstillinger som reises. Av den grunn blir det viktig at samer selv medvirker til og influerer på den forskningsmessige agendaen. Blant annet gjennom Forskningsrådets forrige program for samisk forskning er en del samer rekruttert inn i samisk forskning. Også med hensyn til forestående generasjonsskifter i forskningsmiljøene vil det fortsatt være behov for ekstra innsats for å rekruttere samiske forskere. Utfordringen vil være tosidig: å gi mulighet for en fortsatt forskerkarriere til dem som allerede er rekruttert til forskning, og å stimulere yngre samer til en forskningsmessig karriere. Programmets rekrutteringsmessige tiltak vil søke å ivareta begge aspekter.

Akkumulering av forskningsmessig kunnskap om samisk samfunn og kultur skjer imidlertid uavhengig av hvem som bedriver forskningen. I utgangspunktet inviteres derfor alle forskningsinstitusjoner med interesse for samiske spørsmål til å søke midler innenfor programmets rammer, også til finansiering av doktorgradsstipend.

Med bakgrunn i spesielle utfordringer i det sørsamiske samfunn er det særskilt behov for å styrke forskning om sørsamiske forhold og å rekruttere sørsamer til forskning

3.3 Samisk som vitenskapsspråk

Et annet viktig element for utviklingen av forskning for et samisk samfunnsliv er at samisk språk bygges opp som forskningsspråk. En selvstendig, kritisk, reflekterende forskningspraksis med innvirkningskraft er også avhengig av at språket som anvendes og utvikles, er forståelig i det samfunnet forskningen er del av. Programmet anser det derfor som viktig å stimulere til at samisk språk anvendes i forskningen og dermed

medvirke til å skape en samiskspråklig vitenskapstradisjon. Det impliserer bruk av samisk gjennom hele forskningsprosessen, fra problemformulering og datainnsamling til analyse, tekstproduksjon og formidling. Dette har også stor betydning for utvikling av samisk språk som sådan. Formidling innebærer kommunikasjon med flere nivåer og aktører: forskningssamfunnet, beslutningstakere og folk generelt.

3.4 Kulturell og språklig variasjon

Over tid og på mange nivåer framviser det samiske samfunnet både kontinuitet, sammenheng og fellesskap. Samtidig er det viktig å påpeke at det samiske samfunnet er komplekst med stor kulturell og språklig variasjon. Innenfor det samiske samfunnet har ulike økologiske eller næringsmessige tilpasninger som reindrift og fiske utviklet seg. Kontakten med omverdenen har artet seg forskjellig ut fra bosted, næring, kommunikasjonsmønstre etc. Disse forholdene har skapt ulike betingelser for livsanskuelser og kulturelle uttrykk. Enkelte samiske språkgrupper, som sørsamisk, lulesamisk og østsamisk, er små og står i utsatte posisjoner med hensyn til en positiv utvikling. Programmet vil særlig oppfordre til prosjekter som kan belyse og styrke disse samiske minoritetsspråkenes situasjon. Programmet vil støtte opp om både norskspråklig og samiskspråklig forskning om samiske forhold. At forskning på samisk samfunn og kultur også gjøres med bakgrunn i de språkene som brukes lokalt, er ikke minst viktig når det gjelder å bygge opp et perspektiv på forskning ut fra lokale erfaringer, begreper og verdier.

3.5 Nettverksbygging og kunnskapsutvikling

Den samiske forskningsverdenen består både av større og mindre forskningsmiljøer. For at innsats rundt samisk forskning skal kunne styrkes, er det viktig at nettverkene mellom de ulike miljøene fortsatt utvikles. Programmet vil stimulere til dette ved særlig å oppfordre til prosjekter mellom institusjoner og forskere fra ulike miljøer. Flerfaglige tilnærminger som i mange sammenhenger vil kunne frambringe et grundigere kunnskapsgrunnlag om samfunnsmessige, språklige og kulturelle spørsmål, vil også kunne styrkes ved at forskere fra ulike institusjoner samarbeider.

Det er også nødvendig at forskning på samiske spørsmål når ut over den samiske verden. Målsettingen må være å fremme god forskning slik at det skapes legitimitet og rom for medvirkning internasjonalt. Samisk forskning skal være et bidrag til den allmenne kunnskapsoppbyggingen. Programmet vil stimulere til dette ved å fremme nasjonal og internasjonal nettverksbygging, samt at forskning på samiske spørsmål blir del av større, komparative prosjekter. Det kan dreie seg om prosjekter som berører urfolk globalt, eller som fokuserer på etniske relasjoner. Implikasjonen av dette er også at programmet vil stimulere til kvalitetsmessig anerkjent internasjonal publisering.

3.6 Etikk

Forskningsprogrammet vil bidra både til forskning på etiske problemstillinger og påse at den forskningen som utføres i programmet, ivaretar etiske hensyn.

Manipulering med data og forskningsresultater og liknende uredelighet handler om uetisk framferd som ikke vil kommenteres nærmere her. Ut over dette dreier etikk i forskning seg om slike ting som forskerens forhold til sine informanter og forskningsobjekter, om eiendomsrett til og kommersialisering av kunnskap, og om formidling. Dette er forhold man må være oppmerksom på i all forskning.

I forhold til samisk forskning kan disse etiske aspektene utdypes slik:

Historisk har samer og samiske uttrykksformer i mange sammenhenger blitt negativt rangert sammenliknet med andre folk. Til dels har dette også preget tidligere forskning. Når man forsker på grupper som kan være utsatt for å framstå i et stigmatiserende lys i offentligheten, må man være særskilt oppmerksom i forbindelse med både metodebruk og formidling av forskningsresultater. Her må faren for stigmatisering og identifisering av individer vurderes opp mot hensynet til empirisk grunnlag for evaluering og iverksetting av positive tiltak. Samtidig er samisk selvbevissthet og aksept generelt i samfunnet kommet styrket ut av den senere tids utvikling. Hva som oppleves som stigmatiserende, kan endres over tid. Dette innbyr også til forskning på forståelse og håndtering av etikk i samfunnet.

Hvilke forskningsmetoder som benyttes, er et avgjørende spørsmål innenfor forskning. Om datagrunnlaget er av materiell karakter (for eksempel ved arkeologiske utgravninger) eller baserer seg på informasjon om relasjoner mellom mennesker, kan forskning på materialet eller relasjonene under gitte omstendigheter endre forskningsmaterialet eller medføre utilsiktede konsekvenser som resultat av de metoder som er benyttet. Det er derfor behov for å utvikle en dypere, forskningsbasert forståelse for etiske anliggender både metodisk og teoretisk.

I dag er også eiendomsrett til og kommersialisering av kunnskap aktualisert som et viktig forskningsetisk område, særlig i forhold til grupper som i utgangspunktet har en svak politisk posisjon. Dette gjelder mange urfolksgrupper. Å innhente data fra personer eller grupper av personer, og å publisere analyser med bakgrunn i slike data, setter krav til informert samtykke og reell medbestemmelse.

Ikke minst av etiske grunner er formidling av forskningen tilbake til informanter og samfunnet generelt viktig. Dette er også et viktig argument for utvikling av samisk språk som vitenskaps- og formidlingsspråk.

Rekruttering av samer inn i samisk forskning kan også virke positivt i forhold til kritisk vurdering av etiske perspektiver på forskning på samiske spørsmål generelt.

3.7 Tematiske prioriteringer

Evalueringen av den forrige programperioden og innspill fra Sametinget, forsknings- og undervisningsinstitusjoner og andre instanser viser at forskningsbehovene fortsatt er store og at det er behov for både faglig og tematisk bredde. Noen områder peker seg likevel ut, nemlig språklige spørsmål, relasjonelle og institusjonelle aspekter og spørsmål om samisk selvtalende i tid og rom. Programmet prioriterer disse

områdene av to grunner: dels fordi på disse feltene er det samiske under press, dels fordi det er igangsatt prosesser hvor det er viktig å utvikle en bedre forståelse av prosessenes betingelser og virkninger. Gjennom dette ønsker programmet å bidra til akkumulering av kunnskap, noe som også vil skape bedre grunnlag for beslutninger.

Forskning på samisk språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur er viktig både for utvikling av samisk kultur og for å styrke det samiske språket i samfunnet. Som minoritetsspråk i en situasjon med sterk nasjonal og internasjonal påvirkning er språket i en særlig utsatt posisjon. Samiske språk er i dag i bruk av en relativt begrenset gruppe personer i Norge, Sverige, Finland og Russland. Noen av disse språkene, som sør- og lulesamisk, er i fare for å forsvinne helt. Det er derfor særlig behov for innsats relatert til de mindre og utsatte samiske språkene.

Samene var lenge et ”folk uten historie”. Det vil enda ta lang tid før forskning på samisk fortid får samme bredde som forskning på andre vestlige kulturers forhistorie og historie, og forskning på samisk fortid vil derfor fortsatt være et prioritert og viktig felt i den nye programperioden. En sentral utfordring for programmet vil være å få fram ny forskning som tar utgangspunkt i den store variasjonen innenfor samisk kultur i fortid og nåtid. Et viktig felt her er samisk selvtutikulering i et diakront så vel som et synkront perspektiv. En slik selvtutikulering kommer til uttrykk i materiell kultur, men viktig er også kulturbasert kunnskap og livsanskuelse som uttrykkes gjennom handling og ikke minst verbalt. Det er også av interesse å få fram forskning på brytninger mellom ”det tradisjonelle” og ”det moderne” for å fange opp både betingelser for endring og kontinuitet.

Statistiske og numeriske data vedrørende samiske samfunn er av grunnleggende betydning for forskning på og forståelse av en rekke forhold av samfunnsmessig betydning. Forskning på demografi og befolkningsutvikling er videre et sentralt redskap for samisk samfunnsplanlegging, og for å ha muligheten til å kunne måle effekten av tiltak overfor den samiske befolkningen. Det er også et viktig forskningsfelt for å øke kunnskapen og bevisstheten om hvem som har røtter i det samiske samfunnet, i fortid og i nåtid. Dette vil i neste omgang ha betydning for forståelsen av egen identitet.

Gjennom et komparativt perspektiv kan forskning på levekår og livskvalitet bidra til å sette søkelyset på ulikheter innad i det samiske samfunnet, og mellom samiske og andre samfunn, nasjonalt og globalt. Dette vil synliggjøre kompleksitet og variasjon i det samiske samfunnet og forskjeller mellom samfunn, og det vil gi et bedre grunnlag for politikktutforming. Forskning som gir en bedre forståelse av tidligere levetforhold og livsvilkår, vil også være viktig, ikke minst ut fra en forståelse av at fortiden inngår i dagens selvforståelse og identitetsskaping. Ved siden av betydningen dette vil ha i samisk sammenheng, vil det kunne gi en kunnskapsutvikling som det norske samfunnet vil ha nytte av når det gjelder samisk kultur og samfunnsliv i vid forstand.

Programmet vil særlig framheve behovet for mer forskning i forhold til samiske barn og unge og deres levekår og livskvalitet både i fortid og nåtid. Samiske samfunn har gjennomgått raske endringer de senere årene som resultat av endret politikk, men like mye gjennom teknologiutvikling og globalisering. Det er viktig å få en bedre forståelse av hvordan samiske barn og unge håndterer dette. Betingelser for selvtutikulering og identitetsproblematikk generelt blant samiske barn og unge er av betydning fordi det vil kunne gi oss bedre forståelse av betingelsene for å være same i framtiden.

Forskningsmessig har den moderne samiske institusjonsbyggingen som har skjedd de senere årene, fått relativt liten oppmerksomhet. Dette gjelder både i den offentlige sektoren og i sivilsamfunnet. Når det gjelder betingelser, virkninger og endringer er det behov for bedre forståelse av de prosesser som er igangsatt. Det gjelder internt i det samiske samfunnet, men også i samfunnet for øvrig, da prosessene berører og har virkning langt ut over det samiske. Dette er også et felt hvor internasjonal komparativ forskning vil kunne bidra med innsikt og gi bedre grunnlag for framtidige veivalg.

Et forskningsfelt som ligger nær opp til den moderne samiske samfunnsbyggingen, er ressurser og rettsforhold. Dette griper direkte inn i grunnleggende betingelser, slik mange ser det, for at samisk samfunn og kultur skal kunne utvikles. Samtidig er det et saksfelt hvor ulike oppfatninger og interesser er representert. Det er derfor viktig med fortsatt dokumentasjon av hvordan naturressurser har vært utnyttet, hvordan rettighetene til disse har vært og er konstituert sedvanemessig og hvordan møtet med formaliserte instanser og kartlegging av rettigheter utvikler og endrer så vel interne som eksterne samhandlinger. Den internasjonale rettsutviklingen på området er dynamisk og har betydning for utviklingen av det samiske samfunnet.

Programmets hovedsatsingsområder vil derfor være:

- språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur
- kulturuttrykk
- demografi og befolkningsutvikling
- levekår og livskvalitet
- barn og ungdom – oppvekstvilkår og selvartikulering
- den moderne samiske samfunnsbyggingen
- ressurser og rettsforhold

Dette utdypes i kapittel 5.

4 utfordringer og virkemidler

Forskningsrådet har en rekke virkemidler til disposisjon i arbeidet med å støtte forskning. Programmet vil i prinsippet omfatte de virkemidlene forskningsrådet normalt benytter til å støtte grunnforskning. Det følgende er ikke en uttømmende omtale av disse, programplanen omtaler bare de virkemidlene som vil brukes på spesielle måter i programmet.

4.1 Ulike virkemidler for ulike formål

De viktigste institusjonene for samisk forskning i Norge er fortsatt Universitetet i Tromsø og Samisk høgskole (Sámi allaskuvla)-Nordisk Samisk Institutt (Sámi Instituhtta). Den sistnevnte er samiskspråklig. For Forskningsrådet vil det være viktig å støtte opp under samarbeidstiltak mellom disse institusjonene og samarbeid mellom disse og andre forskningsinstitusjoner nasjonalt og internasjonalt.

Samisk forskning drives også ved små institusjoner, eller ved institusjoner der samisk forskning utgjør en mindre del av virksomheten, som for eksempel ved de samiske museene og ved høyskoler og universiteter for øvrig. I en slik situasjon er det verdifullt at miljøene knytter seg sammen i større nettverk for å kunne nyttiggjøre seg hverandres

kompetanse, på tvers av fagfelt, institusjoner og nasjonsgrenser. I de senere årene har Forskningsrådet dreid sin virksomhet mer i retning av støtte til større samarbeidsprosjekter, gjerne med flere fagfelt involvert, og gjerne med en form for internasjonal orientering. Dette kan samiske forskningsinstitusjoner ha utbytte av.

Imidlertid krever det en viss størrelse å kunne bygge opp forskningsprosjekter over institusjonsgrensene. Enkelte samiske forskningsmiljøer trenger i første omgang midler til å bygge opp forskningen ved egen institusjon. Programmet vil derfor være fleksibelt med hensyn til virkemidler, slik at man både kan styrke forskningen ved små institusjoner og støtte de miljøene som allerede er i stand til å gjøre seg gjeldende i større sammenhenger.

Programmet vil søke å påvirke institusjonene selv til å bidra til institusjonsoppbygging. Ved søknader fra de store forskningsmiljøene om midler til større prosjekter vil de bli oppfordret til å inkludere ett eller flere mindre miljøer utenfor egen institusjon på en slik måte at det kan gi prosjektene merverdi.

For å bidra til utvikling og vedlikehold av kompetanse i forskningsmiljøene er det aktuelt for programmet å støtte **nettverksbyggende tiltak**, som for eksempel:

- møteplasser for forskere i form av seminarer og konferanser, med programmet og/eller forskningsmiljøer som arrangør
- etablering og vedlikehold av tematiske nettverk, nasjonalt, regionalt eller internasjonalt, eventuelt med lønnede koordinatore
- utvikling og drift av elektroniske nettverk for informasjonsutveksling og diskusjon (nettsider, e-postlister osv.)

Slike tiltak kan støttes innenfor rammen av store forskerprosjekt eller separat gjennom særskilte tildelinger.

For å støtte institusjonene med å bygge opp forskningsaktivitet kan programmet tildele **strategiske prosjekter** etter mønster av Forskningsrådets institusjonsforankrede strategiske prosjekter. Kravene for tildeling er at prosjektene skal skape forskningsmiljøer av høy kvalitet innenfor institusjonens ansvarsområder eller bygge opp nye miljøer på områder av strategisk betydning. Prosjektene må være forankret i institusjonens strategiske planer eller fagplaner. Dette er et virkemiddel med stor fleksibilitet når det gjelder størrelse, og det vil derfor kunne egne seg godt innenfor samisk forskning.

4.2 Rekruttering på alle nivåer

Forskningsrådets **post doc.-stipend** brukes for å utvikle spisskompetanse og for å gi høyt kvalifiserte doktorer muligheter til å viderequalifisere seg til vitenskapelige toppstillinger. Av rekrutteringshensyn og for å ta vare på den kompetansen som er bygd opp innenfor samisk forskning de senere årene, blant annet gjennom Forskningsrådets første program for samisk forskning, vil post doc.-stipend være et viktig virkemiddel i det nye programmet.

Forskningsrådet har dreid sin rekrutteringspolicy i retning av at **doktorgradsstipend** ikke lenger skal tildeles enkeltstående prosjekter, det vil si prosjekter der doktorgradsstipendiaten er den eneste ansatte. Begrunnelsen er at kandidatene både gjennomfører doktorgraden raskere og har større utbytte av forskningen når de arbeider

i et større prosjekt. Dette er også riktig innenfor samisk forskning. Innenfor programmet vil individuelle doktorgradsstipend likevel bli brukt i en viss utstrekning fordi det her er ønskelig å få bygget opp forskningskompetanse. Imidlertid vil det bli stilt krav om at søknadene beskriver hvilke faglige miljøtilbud som eksisterer/er mulige å bygge opp rundt kandidatene.

Studentstipendene har tradisjonelt vært en type studiestøtte som er ment å kunne redusere behovet for studielån i siste del av studiet. Denne typen stipend ble i det forrige programmet tildelt studenter som skrev hoved-/masteroppgave innenfor samiske emner. Samiske studenter har vært prioritert til stipendene, men det har også vært gitt til norske studenter. Ordningen vil bli videreført i dette programmet som et ledd i rekrutteringen til samisk forskning. Det er ønskelig at stipendene knyttes til forskerprosjekter. Som for doktorgradsstipendene vil søker måtte beskrive miljøtilbudene.

4.2.1 Likestillingsperspektiv på rekrutteringen

Likestillingsperspektivet vil fortsatt være viktig i rekrutteringen. Likestilling innebærer at kvinner og menn gis like muligheter, og dette kan innebære at det må settes i verk ulike tiltak for kvinner og menn.

Det forrige programmets satsing på å rekruttere kvinner var svært vellykket. Av tildelingene til doktorgradsprosjekter gikk 8 av 10 til kvinnelige stipendiater, mens 12 av 15 studentstipendiater var kvinner. I tillegg til programmets eksplisitte målsetting om å rekruttere kvinner har det nok også spilt en rolle at det er en generell tendens i det samiske samfunn til at kvinner tar utdanning, mens menn forblir i mer tradisjonelle yrker. Den vellykte rekrutteringen i forrige programperiode gjør det neppe nødvendig å satse eksplisitt på å rekruttere kvinner til de lavere nivåene nå. Særskilt satsing på å rekruttere kvinner kan fortsatt være aktuelt når det gjelder post doc.-stipend. Det kan være aktuelt med spesielle tiltak for å rekruttere menn til studentstipend.

5 Utdyping av sentrale tema

De tema og problemstillinger som programmet vil fokusere på og utvikle, er forankret i de generelle perspektiver og utfordringer som det er redegjort for. Programmet vil ikke operere med en streng avgrensning innenfor de fokuserte områdene. Ulike metodiske grep og analytiske tilnærminger som bryter disiplinære grenser, vil kunne være aktuelle. Til dels griper også de omtalte områdene inn i hverandre. Dette aktualiserer flerfaglig tilnærming og samarbeid mellom ulike fagmiljø, noe programmet ønsker å inspirere til.

Innenfor alle tema vil kjønnsperspektivet være relevant.

5.1 Språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur

Forskning om samenes språk, muntlige tradisjoner og litteratur er fortsatt svært viktig, både for å utvikle den samiske kulturen og for å styrke samenes språk i samfunnet. Et

vesentlig utgangspunkt for støtte til forskning om samisk er at det er et urfolksspråk, som snakkes av samer i Norge, Sverige, Finland og Russland, og at flere av de samiske språkene og dialektene er truet.

Samisk er, som mange andre språk, blitt overført fra en generasjon til den neste i muntlig form, men utviklingen av skriftspråket er et relativt sent fenomen. I dag finnes det sju ulike samiske skriftspråk, hvorav ett som har det kyrilliske alfabetet som grunnlag. Samiske talespråk har i løpet av historien både fjernet seg fra og nærmet seg hverandre, og de historiske omstendighetene som ligger bak variasjonene i lyd, former og ordforråd er fortsatt i stor grad lite utforsket. Hver samisk dialekt og hvert samisk språk bærer med seg kunnskap om tidligere tider i lyd- og formsystemet, i ordforrådet, i fortellingene og i det hele tatt i de muntlige tradisjonene. De samiske språkenes situasjon i dagens samfunn varierer, og selv om bruken av samisk øker i nye domener, som for eksempel i medier, utdanning og administrasjon, trenger det samiske samfunnet støtte til å utvikle bruken av samisk. Støtten er særlig viktig for språk som er alvorlig truet, f.eks. sørsamisk og de østsamiske språkene.

Forskningen om samenes språk bør ha flere innfallsvinkler og blant annet omfatte studier av språkhistorie, dagens samiske språk og dialekter samt sosiolingvistiske og språkhistoriske studier. Det er viktig at studiene relateres til internasjonal forskning på hvert felt.

De språkhistoriske studiene bør omfatte flere aspekter av språket, spesielt lyd- og formlære, men også ordforråd. Slike studier er spesielt viktige i sør- og lulesamisk, og det er av stor betydning å klarlegge de språkhistoriske forholdene i disse områdene. Et annet viktig felt som delvis berører samme tema, er stedsnavnforskning.

Et forsømt område innenfor samisk forskning er syntaks, særlig innenfor rammen av moderne språkteorier. Studier som gjelder samisk setningsbygning bør derfor prioriteres og omfatte samtlige samiske språk og dialekter. Disse studiene bør også kunne bidra til syntaksforskningen generelt. I sør- og lulesamisk bør det også forskes på fonologi og morfologi. Det bør stimuleres til økt bruk av språkteknologi i språkforskningen.

De sosiolingvistiske og språksosiologiske studiene bør dreie seg om fenomener som oppstår ved møter mellom språk og kan gjelde både eldre og nyere tid. Det er svært viktig å studere vilkårene for språkbevaring og tospråklighet samt læring av samisk både som første- og andrespråk. Forskning om språklig vitalisering bør få særlig oppmerksomhet.

Det er svært verdifullt for det samiske samfunnet at studier også omfatter språkets rolle som formidler av kunnskap og bærer av kultur og identitet.

Tradisjonell kunnskap kjennetegnes gjerne ved at de er muntlige overleveringer fra generasjon til generasjon om livsanskuelser, ressursutnyttelse, arealbruk, tilpasingsformer og kulturuttrykk. Dette er kunnskap som det er viktig å få dokumentert og forsket på både som grunnlag for kulturell bevaring og bærekraftig utvikling. Dokumentasjon av tradisjonell kunnskap om bruk av landskap og ressurser er av betydning både i ressursforvaltningssammenheng og i forbindelse med kartlegging av rettigheter. Videre vil dokumentasjon av tradisjonell kunnskap kunne være en sentral kilde ved sårbarhetsanalyser og utforming av tilpasingsstrategier knyttet til

klimaendringer og store utviklingsprosjekter. Urfolks tradisjonelle kunnskaper har en spesiell relevans i forhold til Konvensjonen om biologisk mangfold (jf. art. 8j og 10c) som forplikter statene til å respektere, bevare og videreføre slik kunnskap.

Forskningen om muntlige tradisjoner og litteratur kan sies å omfatte tekster av forskjellig slag, blant annet samiske sagn og fortellinger, myter, joiktekster samt eldre og nyere litteratur. Samenes tradisjonelle kunnskaper, tidligere samfunnsliv og forestillingsverden finnes til dels bevart i eldre tekster. Samiske sagn og fortellinger er dels utgitt i bokform, dels finnes de i form av skrifter og lydinnspillinger i ulike arkiv. Det er viktig at arkivmaterialet utnyttes i forskningen.

Forskningen bør innrettes mot en dypere tolkning av tekstene, og spesielt viktig er analysen av samenes kultur, livs- og forestillingsverden. Dette gjelder fra det eldste materialet vi kjenner til, fra 1600-tallet, fram til nyere litteratur som avspeiler samenes situasjon i dag. Forskning om den moderne samiske litteraturen er interessant med tanke på at den speiler det tradisjonelle samiske samfunnet så vel som dets fornyelsesprosess.

Forskning som omfatter innsamling og analyse av muntlige beretninger som speiler både eldre og nyere tid, er særlig viktig med tanke på at mye kunnskap ikke er dokumentert, men bare finnes hos de menneskene som har vokst opp i et bestemt miljø.

Et viktig utgangspunkt for forskningen om samisk litteratur er koplingen til annen forskning om urfolklitteratur. I den sammenhengen er metodeutvikling viktig. Et internasjonalt samarbeid om slik forskning er verdifull og bør stimuleres, spesielt med tanke på at samisk litteraturforskning allerede har internasjonal oppmerksomhet.

Forskningen om samenes språk, tradisjonelle kunnskaper, muntlige tradisjoner og litteratur kan for eksempel omfatte følgende felt:

- Språkhistorie og stedsnavnforskning
- Språkinnlæring og tospråklighet
- Samisk språkstruktur
- Samisk språk som kunnskapsformidler
- Samisk litteratur i urfolksperspektiv
- Kunnskap om bruk av ressurser og landskap

5.2 Kulturuttrykk

Språk og litteratur er viktige kulturelle uttrykksformer. Men kultur kan også uttrykkes på andre måter, både materielt og immaterielt.

For mange er samisk kultur identisk med den levemåte og kultur som var rådende i innlandssamiske områder for ca. 100 år siden. Det er mange årsaker til at en slik oppfatning har fått så sterk grobunn, noe som i seg selv er et interessant forskningsfelt. Uansett er dette noe som bør tas på alvor, blant annet ved å få fram ny forskning som tar utgangspunkt i og synliggjør den store variasjonen i samiske kulturuttrykk i tid og rom. Spesiell oppmerksomhet bør rettes mot det sørsamiske området.

Kunnskap om fortiden er viktig for å forstå dagen i dag. Samisk forhistorie og historie er ennå relativt lite utforsket, og forskning på ulike aspekter av samisk fortid - herunder

både empiriske studier og teoretiske tilnæringer – vil derfor fortsatt være et prioritert og viktig felt i den nye programperioden. Arkeologisk og skriftlig kildemateriale kan være utgangspunkt for å tolke ulike sider ved fortidige samfunn, som samfunnsorganisering, ressursbruk, bosettingsform og relasjoner til andre folkegrupper i ulike geografiske områder. Videre kan studier av samisk gjenstandsmateriale i museumssamlinger gi ny viten om hvordan samiske kulturuttrykk har blitt formet og endret over tid, og bidra til ny forståelse av samisk fortid. Immaterielle kulturminner, som fortellertradisjoner, joik, sagn og myter er en viktig kildekategori, som bl.a. kan være en innfallsvinkel til emner som moral, livssyn og forestillingsverden. En interessant problemstilling er dessuten hvordan fortiden inngår i dagens samiske selvforståelse og brukes aktivt i forming av samtiden.

Kulturminner er en viktig del av kulturarven, ikke minst i samisk sammenheng, der det skriftlige kildematerialet er begrenset. Kulturminneforskning kan gi en bedre forståelse av ulike kulturminners relasjon til hverandre, deres plassering i landskapet, hvordan kulturminnene tolkes og verdsettes lokalt og hvordan Sametingets kulturminneforvaltning virker i relasjon til det samiske samfunnet. Slik forskning er også viktig for å få til en god kulturminneforvaltning.

Samisk musikk, duodji og kunst er viktige felt som er lite forsket på og der det er behov for økt innsats - gjerne ved sammenlikninger med liknende kulturuttrykk hos andre folkegrupper. Samtidig er dette et felt der det i nyere tid har skjedd svært mye spennende med tanke på hvordan tradisjonelle uttrykk kombineres med mer moderne formspråk. Dette ser vi ikke minst innen joik og duodji. Tradisjonell joik settes inn i nye sammenhenger og kombineres med moderne musikk. Innen duodji videreføres gamle teknikker, former og mønstre, samtidig som det skapes nye produkter ved hjelp av ny teknologi og et nytt, moderne design. En forståelse av disse endringstendensene kan være innfallsvinkler til å forstå også andre sider ved det samiske samfunnet. Også samisk kunsthistorie og dokumentasjon og analyser av rådende uttrykk i moderne samisk kunst er forskningsfelt der det er ønskelig med økt innsats.

Forskning på brytninger mellom fortid og nåtid, ”det tradisjonelle” og ”det moderne”, innen ulike kulturuttrykk er ønskelig.

Viktige forskningstema vil være:

- samisk bosettingshistorie, herunder samfunnsorganisering, ressursbruk, bosettingsform og relasjoner med andre folkegrupper, i ulike geografiske områder
- religion og forestillingsverden
- kulturminner
- moderne kunst- og kulturuttrykk som film, musikk, billedkunst etc.
- duodji
- sammenlikning av ulike kulturuttrykk mellom ulike samiske regioner og mellom samer og andre folkegrupper
- brytninger mellom ”det tradisjonelle” og ”det moderne” innenfor ulike kulturuttrykk

5.3 Demografi og befolkningsutvikling

I forrige programperiode var det ingen prosjekter som alene tok for seg demografi og befolkningsutvikling. Dette er et viktig forskningsfelt, ikke minst når det gjelder områdene der assimileringen har kommet lengst. Forskningsfeltet er sentralt for å øke kunnskapen, men også bevisstheten om hvem som har røtter i det samiske samfunnet. Statistiske og numeriske data vedrørende samiske samfunn er viktige for forskning på og forståelsen av en rekke forhold av samfunnsmessig betydning. Det er videre et sentralt redskap for samisk samfunnsplanlegging, og for å ha muligheten til å kunne måle effekten av tiltak i forhold til den samiske befolkningen.

Dagens forskere møter en rekke utfordringer når fokus rettes mot demografiske forhold i den samiske delen av befolkningen. Det er i første rekke knyttet til det faktum at de etniske kategoriene som er brukt i eldre og nyere kilder, varierer både i tid og rom, og at blandingskategorier er benyttet. Dessuten opphører den landsomfattende registreringen i gjennomgående (regelmessig over tid) offentlig kildemateriale etter folketellingen i 1930. Fra samisk hold i Norden har det vært etterlyst en demografisk, statistisk oversikt, uten at det har vært mulig å etablere en slik, unntatt fra enkelte lokale områder.

I dag er det ingen klare kriterier eller noen institusjonelle prosedyrer for å utarbeide en demografisk statistikk og analyse over den samiske befolkningen. En viktig årsak til dette har vært den juridiske og etiske utfordringen som ligger i å samle inn data på etnisk grunnlag.

En rekke faktorer kan trekkes inn for å belyse befolkningens sammensetning og endring. Endringer vil blant annet avhenge av forholdet mellom fertilitet og mortalitet, og inn- og utflytting, noe som i neste omgang kan gi oss kunnskaper om andre sider ved samfunnet. Her kan nevnes spebarnsdødeligheten, som kan ses som et uttrykk for en befolknings gode eller mindre gode levekår i tidligere tider. Ekteskapsmønster og familiestrukturer er videre viktige faktorer som, i et sammenliknende perspektiv i tid og/eller rom, kan gi ny kunnskap om det samiske samfunnet. Fokus på kompleksiteten i det samiske samfunnet og fokus på kjønn kan utfylle perspektivene. Her må også tilføyes at grensen mellom samer og andre etniske grupper i noen tilfeller kan være vanskelig å trekke. Det er derfor viktig med perspektiver på dynamikken mellom ulike grupper, som for eksempel gjennom interetniske ekteskap og kulturutveksling.

Det er behov for prosjekter som både tar for seg rent demografiske forhold, og også prosjekter som tar utgangspunkt i slik forskning, for eksempel:

- folketallsutviklingen over tid
- sedentær og nomadisk bosettingshistorie
- familiestruktur, utdanning og yrkesvalg
- livsløp
- variasjonene innad i den samiske befolkningen
- relasjoner mellom den samiske og andre folkegrupper
- kryssnasjonale sammenligninger, både i historisk og nåtidig perspektiv
- kategorier og identiteter i tid og rom

5.4 Levekår og livskvalitet

Som i samfunnet for øvrig har levekårene i det samiske samfunnet gjennomgått store endringer i løpet av de siste generasjonene, ikke minst i forhold til grunnleggende

behov, velferdsmessig og økonomisk. Velferdssamfunnets prinsipper for å høyne levekårene og utjevne forskjeller er politisk vedtatt. Gjennomføring og virkning av ulike tiltak kan likevel sies å reflektere at levekårene er ulike i samfunnet. Samtidig har samfunnet endret seg med hensyn til slike ting som mobilitet, arbeidsmarked, samværs- og boformer. Kunnskap om slike variasjoner kan bli synliggjort ved å fokusere på ulike grupper i samfunnet, etter kjønn, alder eller etnisitet. Det finnes også variasjoner og ulike behov ut fra næring, bosted (bygd – by, sør - nord), familiestruktur, nettverk, organisasjonsliv etc. En spesiell utfordring når vi ser hele det samiske samfunnet under ett, er de store forskjellene i levekår mellom samer i de nordiske landene og i Russland. Dette inviterer spesielt til komparative studier med flerfaglige tilnærminger.

Levekår kan sees i sammenheng med oppvekstforhold, utdanning, yrkesvalg, bosted og -form, livsløpsmønster, helse, osv. Dette kan betraktes som grunnleggende kontekster for sosialt liv. Å framskaffe kunnskap for å kunne tilrettelegge for gode løsninger og måle slike størrelser, er forskningsmessig relevant. Livskvalitet er også relatert til dette, men vi må skille mellom hvordan rammebetingelser for livskvalitet skapes og måles og hvordan livskvalitet oppleves. Livskvalitet, eller oppfatningen av hva som er det gode liv, er en sosial og kulturell størrelse som avhenger av relasjoner til andre mennesker og til omverdenen generelt. Sosiale nettverk, organisasjonsliv, vennskap, familierelasjoner, men også ulike gjøremål både i arbeid og fritid er på ulikt vis bestemmende for hvordan det gode liv oppfattes. Sosiale, økonomiske, politiske og økologiske endringer fører imidlertid til stadig nye utfordringer for hvordan det gode liv skal oppnås.

De nordiske lands assimileringspolitikker medførte også at store deler av den samiske befolkningen kom i et avmaktforhold til den øvrige befolkningen og myndighetene. Det er ligger utfordringer i å utforske hvordan dette har endret opplevelsen av livskvalitet og helse. Det er også behov for kunnskap om senvirkningene av dette, samt hvilke prosesser som må til for å dempe dem.

Det er en spesiell utfordring å kartlegge konsekvensene av utviklingen av befolkningssammensetning i ulike samiske samfunn. I mange bygder er mannsoverskuddet stort. Ungdom flytter til bymessige strøk for utdanning og arbeid. Det er også en tiltakende skjevhet mellom kjønnene med hensyn til utdanning. Dette kan ha betydning for både levekår og opplevelse av livskvalitet.

Økologiske endringer, nye økonomiske betingelser og forvaltningsmessige beslutninger har også skapt endrede muligheter for å delta i virksomheter som reindrift, fiske og annen utnyttelse av naturressurser. Dette har i økende grad krevd omstillinger i de samiske samfunnene. Økt kunnskap om hvordan slike endrede betingelser og muligheter virker inn på levekår, livskvalitet og helse er av betydning.

Sentrale temaer kan være:

- livskvalitet og det gode liv
- levekår i tid og rom
- livsløp, og begreper og begrepsbruk knyttet til dette
- kjønn og livskvalitet
- samisk helseforståelse

5.5 Barn og ungdom - oppvekstvilkår og selvartikulering

Den utviklingen som har skjedd i det samiske samfunnet de senere årene, har medført nye betingelser for samiske barn og unges oppvekst og selvartikulering. I prinsippet er det i samiske lokalsamfunn lagt til rette for at barns oppvekst skal kunne skje på samiske kulturelle premisser gjennom institusjoner som barnehage og skole. Samtidig er det noen strukturelle skiller i samiske samfunn som skaper ulike betingelser. Et eksempel er at samisk læreplan for grunnskolen er innført i noen kommuner, mens andre følger norsk læreplan, selv om deler av barne- og ungdomskullene også der er samiske. Dette avspeiler at andel barn med samisk bakgrunn, sammenliknet med andel norske barn, varierer fra kommune til kommune. Politisk er det et uttalt ønske at samiske barn skal kunne ha en trygg oppvekstsituasjon basert på samiske kulturelle verdier. Kunnskap om fortidens og dagens situasjon for samiske barn og unge er imidlertid lite utforsket, noe også evalueringen fra den forrige programperioden påpeker.

Utdanning og skole er viktige faktorer for samiske barn og unges oppvekstvilkår. Det finnes relativt lite forskning på området, samtidig som det stadig fattes beslutninger som får betydning for oppvekstvilkårene.

Vilkårene for barns sosialisering har gjennomgått store endringer den senere tiden. Et trekk ved samiske barns sosialisering har vært at dette til dels har skjedd innenfor rammene av storfamilie og utvidete slektsnettverk. Et aktuelt forskningsspørsmål er om og hvordan betingelsene for dette endres i dagens samfunn.

Barn og unge deltar i dag på nye og ulike sosiale arenaer. En del av disse arenaene er spesielt innrettet mot dem og kontrollert av de voksne, eksempelvis skolefritidsordninger, sportsklubber, kulturskoler, ungdomsklubber og politiske og religiøse organisasjoner. Utenom disse mer formelle arenaer skaper barn og unge sine egne, der de voksne i liten grad deltar eller er helt fraværende. En spesiell utfordring her er forståelse av samiske barn og unges deltagelse i de globale rom som har utviklet seg, slik som Internett, musikk- og filmindustri. Samiske festivaler er en del av dette bildet siden de ofte har et globalt urfolkstilfang. Dette representerer aktiv deltakelse på nye møteplasser med nye kulturuttrykk og potensial for endret selvforståelse.

Utvikling av mobilteknologi har også medført nye betingelser for lokale samhandlingsmønstre. Kommunikasjonsmessig har teknologien på et vis demokratisert både globale og lokale rom. Samtidig er muligheten for ekstern påvirkning økt, og differensierte former for barne- og ungdomskulturer utvikler seg med nye utstøtings- og inkluderingsmekanismer. Slik ser vi at premissene for barn og unges selvartikulering har gjennomgått store endringer. Ikke minst vil dette kunne ha innvirkning på språkanvendelse blant barn og unge, både i fritiden og i mer formelle situasjoner.

Generelt sett vil forskning om identitetsspørsmål knyttet til barn og ungdom være viktig for bedre å forstå betingelsene for å være same i framtiden. Komparasjon både i tid og rom vil være et viktig metodisk grep.

Aktuelle spørsmål vil kunne være:

- levekår og opplevelse av livskvalitet blant barn og ungdom

- hva de nye arenaene representerer for barn og unge i forhold til sosialisering og oppdragelse
- hvordan kjønnsroller utformes i ulike kontekster
- hvilke ideer om livskarriere som uttrykkes blant samiske barn og unge
- barns og unges språkbruk
- hvordan det samiske uttrykkes på de nye arenaene
- samiske barns og unges skolesituasjon

5.6 Den moderne samiske samfunnsbyggingen

De siste 20 årene har samisk samfunnsliv gjennomgått en rivende utvikling. En moderne samisk samfunnsformasjon har utviklet seg med institusjonsbygging på mange felt, som utdanning, medier, forskning, helse, næringsliv, kunst, kultur og kulturminner.

Sentralt i denne nye institusjonsbyggingen står Sametinget, som ble etablert i 1989. Et representativt politisk organ og et særskilt administrativt system med ansvar for ulike samiske saksområder er gradvis bygd opp gjennom lovgivning, institusjonsetablering og myndighetsoverføring og -integrering. Sametinget representerer både en nyvinning og en videreutvikling av den norske demokratiske styringsformen. Sametingets plass og posisjon i det norske styringssystemet og i det samiske samfunnet er i stadig utvikling. Parallelt med dette har det også skjedd en utvikling av det samiske sivilsamfunnet, både med hensyn til endrede betingelser og nye tilpasninger.

Generelt kan institusjonsbyggingen sies å være en nasjonsbyggingsprosess. Nasjonsbygging impliserer også homogenisering. Det bygges et felles rammeverk både institusjonelt og idémessig, noe som kan medvirke til nye spenninger og nye skillelinjer innad i det samiske samfunnet. Et annet viktig aspekt er studier av hvordan urfolks kamp for politisk inklusjon innenfor rammene av eksisterende nasjonalstater påvirker nasjonalstaten selv som institusjon. Dette berører spørsmål om selvbestemmelse. Hvordan har utviklingen av samisk selvbestemmelse artet seg, og hvilke betingelser og begrensninger finnes for videreutvikling av selvbestemmelse innenfor nasjonalstaten? Selvbestemmelse karakteriseres av å være dynamisk, og det finnes trolig mange løsninger. Selvbestemmelse kan heller ikke bare forstås innenfor rammen av nasjonalstaten, men også innenfor det internasjonale rom. Dette aktualiserer studier av det samiske samfunns (både frivillige organisasjoner og det formelle politiske system) forhold til overnasjonale institusjoner og virksomhetsfelt. Et særlig fokus i den sammenheng vil være det nordiske/russiske, siden samenes bosettingsområder strekker seg over fire stater. Det vil også være viktig med komparativ forskning globalt, både relatert til andre urfolk og til utvikling av etniske relasjoner generelt.

Når det gjelder studier av spesifikke felt, vil programmet prioritere studier der fokuset rettes mot premissene for og betydningen av de nyetablerte institusjonene. En problematisering og analyse av dette vil kunne være med på både å danne grunnlag for ny kunnskap og bidra til den samiske kultur- og samfunnsdebatten.

Programmet vil invitere både til forskning som anlegger et teoretisk perspektiv og til studier av spesifikke felt. Det vil være en viktig oppgave å frambringe mer forskningsbasert kunnskap om hvordan samiske institusjoner fungerer som premissleverandør for det samepolitiske feltet. Aktuelle problemstillinger kan knyttes til

politiske institusjoners utvikling og relasjoner til det samiske samfunnet og verden utenfor, herunder det nordiske samarbeidet og urfolkssamarbeidet. Særlig sentralt står spørsmål om demokratiutvikling, maktdeling og offentlighet. Medienes rolle og innhold vil være viktig i den sammenheng. Generelt vil også en bedre forståelse av valg og velgeratferd være interessant. Stat, kommuner, fylkeskommuner og andre forvaltningsenheter i det norske samfunnet er knyttet til en forvaltnings- og beslutningsstruktur hvor Sametingets rolle ikke alltid har vært eller er avklart. Det vil være relevant å belyse dynamikken i de ulike relasjonene Sametinget har utviklet eller inngår i og grunnlaget for politiske prioriteringer.

Sametinget skal også betjene det samiske folket og sivilsamfunnet. Hvordan denne relasjonen har utviklet seg og hvilke utfordringer som finnes, vil være sentrale forskningsoppgaver. Viktige institusjoner i det samiske samfunnslivet er det vi kan kalle livsløpsinstitusjoner, barnehager, utdanningssystem og helse- og sosialtjenester. I de senere årene har det innenfor disse feltene blitt utviklet institusjoner som har hatt spesielt fokus på samisk kultur og selvforståelse. Hvordan har møtet mellom disse nye institusjonene og samfunnet rundt artet seg? Hvilken betydning har disse institusjonene hatt, og hvilke særlige utfordringer møter denne typen institusjoner?

Kort oppsummert inviterer programmet til forskning på problemstillinger om:

- samisk nasjonsbygging
- selvbestemmelse
- demokratiutvikling og maktdeling
- valg og velgeradferd relatert til sametingsvalgene
- samiske institusjoners utvikling og relasjoner til det samiske samfunnet, andre institusjoner og verden utenfor

5.7 Ressurser og rettsforhold

Kunnskap om samisk bruk av landskap og ressurser er viktig både i den offentlige ressursforvaltningen og i forbindelse med avklaring av rettsforhold. Det er et betydelig løft som må gjøres for å få en dokumentasjon av bruken i samiske områder som er på nivå med slik dokumentasjon ellers i landet.

Behovet er å kartlegge tidligere og nåværende bruk. Dette er et arbeid som må gjennomføres på ulike måter, og som har forgreininger til ulike forskningsdisipliner og inviterer til tverrfaglige og flerdisiplinære prosjekter. En slik kartlegging vil på lengre sikt også kunne innebære konsekvenser for samhandling så vel internt i samiske lokalsamfunn som eksternt i forhold til samfunnet for øvrig.

En annen utfordring er å utvikle metoder for å synliggjøre bruken av naturressurser, og sedvaner knyttet til denne bruken. Med bruk følger også muligheten for misbruk av naturgrunnlaget, og det er derfor tilsvarende viktig å utforske rettsoppfatninger og bruksinterne kriterier og normer for vurdering av kvaliteten på sedvaner og oppfatninger av hva slags bruk som etablerer rettigheter. I forlengelsen av dette ligger det utfordringer knyttet til hvordan samiske sedvaner kan dokumenteres og bearbeides for å kunne anvendes som tjenlige instrumenter for rettsanvendelse.

I løpet av de siste tiårene har det i ulike samfunnsmessige sammenhenger vært et økende fokus på natur, konsekvenser av menneskers inngripen i naturen og behovet for vern av arealer og arter. Dermed vil også søkelyset rettes mot ulike forvaltningsregimer. Det vil være relevant å få fram mer kunnskap om møtet mellom lokale bruksformer og ulike former for forvaltningsregimer, og de urfolksrettslige og miljørettslige problemstillinger slike møter aktualiserer.

Fokuset på de rike naturressursene i nordområdene gir muligheter og utfordringer. Urfolksperspektivet er viktig i den sammenhengen, blant annet rettigheter, med- og selvbestemmelse, kapasitets- og kunnskapsutvikling og samarbeid mellom stater og urfolk. Utviklingen i nordområdene skjer raskt. Forskning og kunnskap som er oppdatert i forhold til behovene i samfunnet, vil være av betydning i tiden som kommer.

Det skjer en fortløpende og omfattende utvikling på feltet land- og vannrettigheter for urfolk, også i Norge. Dokumentasjon, kompetanse og kunnskap er nødvendige forutsetninger for en positiv utvikling. Det vises her til prosessen omkring finnmarksloven og det kommende arbeidet som Finnmarkskommisjonen skal utføre. Videre vil Samerettsutvalgets utredning for området sør for Finnmark være aktuell i årene som kommer. Utvalget avleverer ventelig sitt arbeid i 2007, og oppfølgingen vil gi grunnlag for viktige og aktuelle problemstillinger.

I det internasjonale samfunnet, særlig FN og EU, men også i Norden, har fokuset på urfolkenes rettigheter generelt vært økende. Forskning og kunnskap om eksisterende konvensjoner samt utviklingen av nye rettslige instrumenter vil ha betydning for den videre samfunnsutviklingen. For eksempel er det etablert en konsultasjonsavtale mellom Sametinget og statlige myndigheter, og i denne sammenhengen vil analyser av reglene i konsultasjonsordningen relatert til ulike saksområder være av interesse.

Aktuelle temaer vil være:

- samiske sedvaner og rettsoppfatninger om bruk av land- og sjøområder
- normer for vurdering av kvaliteten på sedvaner og rettsoppfatninger
- møter mellom lokale bruksformer og ulike former for forvaltningsregimer
- konsultasjonsordningens regler relatert til ulike saksområder knyttet til naturressurser og rettsforhold
- nordområdeutvikling sett i et urfolks- og ressursperspektiv
- komparative problemstillinger knyttet til urfolks territorielle rettigheter
- den internasjonale utviklingen på urfolksrettens område

6 Internasjonalt samarbeid

Internasjonalisering av norsk forskning er et strategisk virkemiddel for å styrke vitenskapelig kvalitet, øke samarbeid med og finansiering fra utlandet, og gjøre norske miljøer i stand til å frambringe og hente hjem ny kunnskap. Økt internasjonalisering er derfor en hovedprioritering i Forskningsrådets strategi. Dette gjelder også den samiske forskningen. De siste års utvikling har vist at programmet bør understreke målet om internasjonalt samarbeid mellom forskningsmiljøene i Norge og relevante utenlandske forskningsmiljøer – både generelt, innenfor den samiske rammen og som bidrag til urfolkforskningen. FNs permanente forum for urfolksspørsmål har i sine resolusjoner

påpekt at det er et stort behov for kunnskap om verdens urfolk på mange grunnleggende områder som demografi, ressurser, rettigheter og tradisjonell kunnskap. Internasjonalt samarbeid mellom personer og institusjoner innen høyere utdanning for urfolk har vist at det er mye å lære av hverandres erfaringer når det gjelder globaliseringsprosesser innen utdanning, kultur og språk. Det er derfor behov for å styrke global urfolksforskning og skape møteplasser for dette feltet.

Urfolkskunnskap er tatt opp som et globalt forskningsfelt, og det gir et viktig bidrag til kunnskap om naturmiljø og menneskenes forhold til klima, landskap, dyr, planter og miljø. Dette er kunnskap som har stor allmenn interesse verden over, og som har spesiell relevans i forhold til Konvensjon om biologisk mangfold, og dermed også for Norge, som har ratifisert denne konvensjonen.

Den forventede utvikling i nordområdene vil bety nye utfordringer for urfolkssamfunnene, og forskningsbasert kunnskap vil være en nøkkelfaktor. En utfordring her vil være å få fram den arktiske befolkningens egen forståelse av natur- og kulturprosessene i nordområdene.

Programmet ønsker derfor å stimulere aktivt til samarbeid mellom forskere og forskningsinstitusjoner i Sápmi og til at samisk forskning både settes inn i et urfolksperspektiv og i en generell internasjonal sammenheng.

7 Informasjon og formidling

I de senere årene har det vært økt fokus på formidling av samisk forskning. Samisk forskning bør formidles både i vitenskapelig og popularisert form. Det er viktig å formidle forskningsresultater til allmennheten generelt, og særlig å formidle dem tilbake til informanter, samfunn det har vært forsket på og andre bidragsyttere.

Allmennformidling av forskning om samiske forhold er dessuten betydningsfull for den samiske identitetsbyggingen. Mye av den populariserte formidlingen bør derfor foregå på samisk. Samisk forskning kan i tillegg gi verdifulle bidrag til utvikling av urfolksforskningen, både nasjonalt og internasjonalt. Både forskningsprogrammet og den enkelte forsker bør legge stor vekt på å nå ut gjennom aviser, radio, fjernsyn og Internett, og også gjennom muntlig framlegging på møter og konferanser. Programmet skal utvikle en egen plan for formidling av forskningsstoff, tilpasset ulike målgrupper, inkludert offentlige beslutningstakere både på norsk og samisk side. Ved utlysning av midler til formidling vil nytenkning og originalitet i formidlingsformene bli tillagt stor vekt.

Skal man kunne rekruttere samer til forskning i noe større skala enn til nå, er det viktig å vekke barns og unges interesse for forskning. Programmet vil derfor inngå samarbeid med Forskningsrådets ulike tiltak for barn og unge med henblikk på spesielle opplegg for samiske barn og ungdommer.

Et enkelt tiltak for allmennformidling vil være å formidle samisk forskningsstoff i forbindelse med Forskningsdagene. Tilknytning til Forskningsdagene og Forskningsrådets tiltak for barn og unge vil dessuten være ledd i å få integrert samisk forskning i Forskningsrådets generelle aktiviteter og programmer.

Vitenskapelig publisering er hovedkanalen for formidling internt i forskersamfunnet. Det er et mål for programmet at forskning om samiske forhold i større utstrekning

munner ut i vitenskapelig publisering og at det blir publisert samisk forskning både på samisk, norsk og engelsk. Regjeringen legger stor vekt på at samisk skal utvikles som forskingsspråk, og programmet vil legge til rette for å støtte både bokutgivelser og publisering av vitenskapelige artikler på samisk. Til en viss grad vil det også bli gitt støtte til oversettelse av vitenskapelige arbeider mellom norsk, samisk og engelsk, først og fremst når det gjelder arbeider produsert i programmet. Det vil bli lagt vekt på en viss langsiktighet i støtten til samiske vitenskapelige tidsskrifter med referee-ordninger.

Det vil også være aktuelt å samarbeide med Forskningsrådets publiseringsutvalg for humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning. På den måten blir de samiske arbeidene vurdert i en sammenheng hvor kvaliteten ses i forhold til øvrig norsk forskning, samtidig som programmet kan bidra til at den samiske forskningen faktisk blir publisert.

8 Resultatmål

8.1 Forskerrekruttering, høy vitenskapelig kvalitet og internasjonalisering

Programmet vil legge stor vekt på rekruttering. Man ønsker å tildele flere post doc.-stipend i løpet av programperioden, fortrinnsvis tidlig, ettersom behovet for erstatning i toppstillinger vil melde seg om kort tid.

Også når det gjelder doktorgradsstipend tar programmet sikte på en økning fra forrige programperiode. Man ønsker å øke antallet samiske doktorer, og det er et mål for programmet at mer av forskningen foregår på samisk. Som bidrag til utvikling av samisk som forskingsspråk vil det kunne gis et halvt års ekstra stipendmidler til stipendiater som skriver avhandlingene sine på samisk. Det er også behov for økt kompetanse i samiskrelevant forskning utenfor de samiskspråklige forskningsmiljøene. Programmet vil derfor også rekruttere ved andre institusjoner og miljøer.

Som det forrige programmet for samisk forskning vil også dette finansiere masteroppgaver innenfor samiskrelevante problemstillinger.

Programmet ønsker skal dessuten finansiere større, internasjonale forskningsprosjekter med deltakelse fra flere forskningsinstitusjoner. Det vil bli fokusert særskilt på formidlingsaspektet ved disse prosjektene, både nasjonalt og internasjonalt.

Programmets forskere og stipendiater skal i løpet av programperioden samlet sett ha markert seg tydelig i internasjonal sammenheng ved å ha deltatt med foredrag på internasjonale konferanser, publisert bøker på internasjonalt anerkjente forlag og ha publisert artikler i bøker og i tidsskrifter med referee-ordning. Programstyret vil ha særskilt oppmerksomhet på dette og sette inn korrektive tiltak hvis den internasjonale aktiviteten blir for lav i forhold til prosjektenes forskningsmessige innretning.

8.2 Økt kunnskap om samiske forhold – formidlingstiltak

Programmet vil legge stor vekt på publisering og formidling, også på samisk. Så mange som mulig av doktoravhandlingene skal publiseres, og støtten til annen publisering vil også bli økt i forhold til forrige program. Innenfor større prosjekter skal det produseres bøker.

Programmet skal støtte samiske vitenskapelige tidsskrifter og finansiere oversettelse til samisk og engelsk av bøker og artikler produsert i programmet.

Det vil bli lagt vekt på å støtte nasjonale og særlig internasjonale forskningskonferanser og -seminarer. Det skal også fokuseres på allmennrettet formidling, særlig til barn og ungdom.

Programmets nettsider skal oppdateres jevnlig, også med opplysninger om finansieringsmuligheter for samisk forskning under andre av Forskningsrådets programmer og satsinger.

8.3 Grenseflater og samordning med andre programmer i Forskningsrådet

Programmet favner over et svært bredt spekter av tema og problemstillinger. Dessuten vil en del forskningstema i tilknytning til reindrifts-, klima-, landskaps- og miljøproblematikk, og også samiskrelevant helseforskning, kunne ivaretas av andre forskningsrådsprogrammer¹ i programperioden. Det arbeides også i forhold til Forskningsrådets nordområdestrategi.

Programmet vil styrke samordningen av det brede og tverrgående feltet samisk forskning er, ved å

- ta en aktiv rolle som pådriver overfor andre programmer som berører eller vil kunne berøre aspekter ved samisk kultur og samfunnsliv
- initiere felles arenaer med slike programmer i form av konferanser, formidlingstiltak og eventuelt finansiering.

9 Tidsplan, finansiering og resultatoppnåelse

Programmet planlegges innenfor en ramme på 94 mill. kroner, finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Kunnskapsdepartementet (KD). KD-

¹ I 2007 gjelder det *Det internasjonale polaråret, Miljø 2015, NORKLIMA, AREAL-programmet, Program for helse- og omsorgstjenester, Program for psykisk helse, Miljø, gener og helse* og *Folkehelseprogrammet*.

finansieringen, som utgjør størstedelen av programbudsjettet, er generelle midler som tas av Forskningsrådets avsetning til humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning. Den planlagte økonomiske rammen skal også videreføre Forskningsrådets tidligere inngåtte forpliktelser under program/avsetning til samisk forskning. Reelt disponibelt budsjett for programstyret blir derfor ca. 86 mill. kroner for tiårsperioden 2007-2017.

De samiske forskningsmiljøene er fortsatt under oppbygging og utvikling. Det skaper behov for langsiktighet og forutsigbarhet i finansieringen. Det forrige programmet har løpt i fem år, og det har vist seg i praksis å være noe kort for forskningsmiljøene. Derfor tar man nå sikte på et tiårig forløp. Imidlertid skal programmet underkastes en ekstern evaluering etter fem år for å få fanget opp eventuelle behov for justering av kursen, enten for at programmet skal bli bedre i stand til å oppfylle programplanens og handlingsplanens målsettinger eller for å legge seg tettere opp til nye behov som følger av endringer i forskningsbehovene. Blant annet vil det bli vurdert om helse- og naturvitenskapelige forskningsfelt (reindrifts-, klima- og miljøspørsmål) bør inkluderes i programmet, eller om slik forskning er gitt rimelige vilkår i andre av Forskningsrådets programmer.

Bred rekruttering til samisk forskning er et viktig mål. Siden programmet skal løpe dobbelt så lenge som det forrige programmet for samisk forskning, er det rimelig å ha som mål å tildele i nærheten av dobbelt så mange doktorgradsstipend som forrige program. En god del av denne økningen må finne sted gjennom støtte til forskerprosjekter som inkluderer rekruttering. Det tas sikte på at Forskningsrådets rekruttering til samisk forskning etter hvert hovedsakelig vil foregå gjennom forskerprosjekter, ikke ved individuelle doktorgradsstipend. Antall post doc.-stipend bør også økes, og man bør opprettholde en form for stipend til mastergradsstudenter for å sikre rekruttering til doktorgradsnivå.

Internasjonalisering av forskning kan foregå på mange måter. Innenfor samisk forskning har man hatt en rekke internasjonale konferanser og utenlandske gjesteforskere, og programmet ønsker å videreføre slike tiltak. Foreløpig har man imidlertid i mindre grad gjennomført større, internasjonale forskningsprosjekter. Det er viktig at programmets økonomi tillater finansiering av slike.

Formidling av forskningen er også av stor betydning, og programmet vil satse på varierte formidlingsformer, både til allmennheten og i forskningsmiljøene, nasjonalt og internasjonalt. Det vil blant annet kreve oversettelse og tilrettelegging av forskningsstoff både på engelsk og samisk, og særlig det siste er kostbart. Multimediale formidlingsformer kan også bli en betydelig utgift dersom det viser seg aktuelt å støtte slik formidling.

10 Organisering

10.1 Programstyrets sammensetning

førsteamanuensis Bjørn Bjerkli, Universitetet i Tromsø, leder
professor Bjørg Evjen, Universitetet i Tromsø
lektor Anni-Siiri Länsman, Oulu universitet
professor Nils Oskal, Samisk høyskole
virksomhetsleder Kjersti Schanche, Várjjat Sámi Musea/Varanger samiske museum
professor Per Selle, Universitetet i Bergen
professor Mikael Svonni, Umeå universitet, fra 01.12.08 erstattet av
professor Lars-Gunnar Larsson, Uppsala universitet
seniorrådgiver Torvald Falch, observatør fra Sametinget.
avdelingsdirektør Máret Guhttor, observatør fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet

10.2 Programstyrets mandat

Oppnevning og funksjonstid

Programstyret er oppnevnt av Divisjon for vitenskap f.o.m. 01.05.07. Det tas sikte på en tiårig programperiode f.o.m. 01.05.07 t.o.m. 30.04.17, med en funksjonstid for programstyret på inntil 6 måneder ut over programperioden for å ivareta nødvendige evaluerings- og formidlingsoppgaver.

Det skal foretas en ekstern evaluering etter fem år. Programstyret oppnevnes derfor for fem år (01.05.07-30.04.12) med mulighet for forlengelse t.o.m. 30.10.17.

Oppgaver

Program for samisk forskning II

Programstyret skal drive programmet for samisk forskning. Programstyret rapporterer til Divisjon for vitenskap i denne sammenhengen. Programstyret opptrer på vegne av Forskningsrådet og er ansvarlig for at programmet når de målene som er oppsatt i programplanen og gjennomføres på en mest mulig effektiv måte innenfor de rammer som er vedtatt av divisjonsstyret. Divisjonsstyret kan komme med nye styringssignaler for programstyret underveis.

Programstyret skal spesielt:

- avdekke forskningsbehov, ta initiativ til prosjekter og andre kompetansebyggende tiltak og vurdere egnete forskningsmiljøer og prosjektforslag i forhold til programmets mål og prioriteringer,
- påse at de ulike temaer for forskning i programmet får en rimelig plass innenfor programmets rammer og vurdere vektleggingen av de generelle perspektivene i forhold til hvert tema,
- følge opp igangsatte prosjekter og andre tiltak – også prosjekter innenfor samisk forskning satt i gang av Divisjon for vitenskap før programmet ble startet - med hensyn til kvalitet, relevans og gjennomføring,
- sikre at programmets ressurser anvendes mest mulig effektivt i forhold til de oppsatte mål,

- stimulere til nettverksbygging mellom forskere, nasjonalt og internasjonalt,
- stimulere til tverr- og flerfaglig forskning basert på samarbeid mellom flere forskningsmiljøer og legge forholdene til rette for at forskere i Norge kan dra nytte av internasjonal forskning og oppnå internasjonal publisering,
- stimulere til synliggjøring av samisk forskning og offentlig debatt om samiske forskningsspørsmål og informere medier og allmennheten om virksomheten i programmet,
- utvikle og gjennomføre en strategi for formidling av kunnskap og resultater fra forskningen til ulike brukergrupper, medier og allmennheten nasjonalt og internasjonalt.

Forskningsrådets strategiske interesser

I tillegg skal programstyret ivareta Forskningsrådets overordnede strategiske interesser innenfor forskningsfeltet. Dette kan innebære å være høringsorgan når Forskningsrådet skal uttale seg i saker med relevans for samisk forskning, komme med innspill til forskningsstrategiske dokumenter og utarbeide særskilte initiativ og planer for Forskningsrådets arbeid med samisk forskning.

Fullmakter

Programstyret utarbeider budsjettplan for programperioden, samt årlige budsjettnotater og meldinger om virksomheten som legges fram for Forskningsrådet. Programstyret bevilger midler innenfor de fullmakter som er gitt av Norges forskningsråd og øvrige retningslinjer som er gitt for programstyrer.

Programstyrets arbeid og programmets resultater vil bli gjenstand for ekstern evaluering etter fem år. Evalueringen kan føre til utskifting av hele eller deler av programstyret og/eller endring av programmets innhold.

10.3 Programadministrasjon

Forskningsrådet har ansvaret for organisering av sekretariatsfunksjonene for programmet i samsvar med retningslinjer for forskningsprogrammer i Norges forskningsråd. Programstyret kan etter behov forelegge faglige spørsmål for Forskningsrådets fagkomiteer og øvrige programstyrer til uttalelse.

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Norges forskningsråd
Stensberggata 26
Postboks 2700 St. Hanshaugen
N0-0131 Oslo

Telefon +47 22 03 70 00
Telefaks +47 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Utgiver:
© Norges forskningsråd
Program for Samisk forskning II – SAMISK
www.forskningsradet.no/samisk

Grafisk design omslag:
Design et cetera AS
Foto/ill. omslagsside:
Shutterstock

Oslo, mai 2007

ISBN 978-82-12-02442-7 (pdf)